

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Mes ir mūsų laikai

Vienas iš pačių liūdniausių Lietuvos humoristų Juozas Erlickas (o humoristas ir turi būti arba liūdnas, arba piktas, kitaip koks jis humoristas) yra uždavęs paradoksalų klausimą: „Ar gali būti, kad ir mes gyvename mūsų laikais?”

Iš pradžių juokinga, bet paskui imi žmogus ir susimąstai.

Nagi iš tiesų – laikai keisti, o žmonės – dar keistesni. Esama asmenų, kurie savo bičiulius ir bendraminčius mato, tarkim, XVI amžiuje. Kokį nors Michelį Montaigne’į, Mikalojų Radvilą Našlaitėlį ar Oliverį Cromvelį. Ir ačiū Dievui, kad juos, o ne bando pritaikyti mūsų amžiui to amžiaus gyvenimo būdą, papročius ir madas. Arba manosi, kad jiems geriausiai tiktų baltiškieji viduramžiai, o puikiausia draugija būtų amžinąją ugnį kurstančios vaidilutės. Bet to meto idiliškumu labai abejoju, nes apie vaidilutes išliko maža žinių, tik legendos. Ir nesu tikra, ar tos vaidilutės iš tiesų nebuvo piktos ir kerštingos senmergės, tik ir ieškančios dingsties tvoti tamstai su nuodėguliu į kaktą.

Kitiems atrodo, kad jie gyvena vis naujai atgimdami ir į ką nors reinkarnuodamiesi, ir negali sakyti, kad taip negali būti. Tarkim, koks nors XVI amžiaus plikbajoris reinkarnuojasi į naminę pelėdą. Prasmės šiame virsme nėra jokios. Gaila niekuo dėto gyvūno.

Kiti turi susikūrę teorijas, kad atėjus laikui, juos iš žemės pasiims ateiviai ir nuskraidins į kitą planetą. Tiesą pasakius, kuriam galui? Sakykit ką norit, bet nė per nago juodymą netikiu ateivių altruistiškumu ir jeigu jau tokia versija bent truputį įtikėtina, tai manyčiau taip pat, kaip C. Vonnegutas nemirtingame romane „Skerdykla Nr.5” - ateiviams tiesiog magėjo papildyti savo zoologijos sodą egzemplioriais iš Žemės. O tai, kokie egzemplioriai jiems pasirodys tinkami, palikime jų nuožiūrai. Nors paspėlioti būtų smagu. Ypač pasižiūrėjus į mūsų dienų popžvaigždžių ir politikų elitą.

Materialistai nesitiki nieko, ir atšiaurus jų požiūris daro išpūdį, nes suprant, kad tavo gyvenimas neskirtas vaikiškoms kvailystėms krėsti ir užsiiminėti nesąmonėmis, tokiomis kaip nenaudingų knygų skaitymas ir ilgas spoksojimas į saulėlydį. Bet juk ir kvailam aišku, kad nenaudingi dalykai gyvenime teikia didžiausią džiaugsmą. Ir šitas paradoksas aiškiai liudija, kad iš žmogiškosios būties (įskaitant mirtį) reikia tikėtis visko.

Mes iš tiesų gyvename mūsų laikais, ir tai labai keista.

Didžiulė, sustingusi praeitis – už mūsų, nesuprantama ir bauginanti ateitis – prieš mus. O dabartis, į kurią mes turėtume gerai išsižiūrėti ir suprasti, kas gi ji yra šių dviejų laiko dimensijų viduryje, patiria nuolatinį virsmą, tapdama praeitimi ir nuolat apeliuodama į tai, ko nėra ir ko niekada nebus – į ateitį.

Ir mes bandomė pabėgti iš mūsų laikų – iš tos trapios akimirkos, kurioje šią sekundę plaka mūsų širdis. Per fantazijas, per sapnus, per meną, per vizijas, per svaichiojimus ir per eilėraščius...

Bet mūsų laikų gravitacija stipresnė už juos. Mūsų laikai tvirtai mus laiko...

Renata Šerelytė

efoto.lt nuotr

A little road not made of man.
Emily Dickinson

Ar skruzdėlę jau pakinkei
Į žiedlapį obels?
Tai imk vadžias greičiau - nelauk
Kol sutemos išbals.

Pavasario gili naktis
Mus skiria nuo dienos.
Mes visą amžinybę būsim
Per mirksnį nuo šalnos.

Renata Šerelytė

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

Redaguoja Renata Šerelytė renata.serelyte@gmail.com • Maketuoja Jonas Kuprys

Vienintelė giminaitė Lietuvoje iš tėvo pusės Gražina Linkevičiūtė-Giedraitienė su pusbroliu Valdu Adamkum, savo vyru Vaclovu ir sūnumi Ramūnu. Nuotraukos iš L.Peleckio-Kaktavičiaus asmeninio archyvo

RAŠYTOJO UŽRAŠAI (3)

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Tęsinys. Pradžia 2018 m. rugsėjo 1 d. „Kultūroje“

LIŪDNIEJI PATYRIMAI

Kol Linkevičiai su kitais nelaimėliais atsidūrė prie Laptevų jūros, nusileidus nuo kalnų vėl pateko į Bijską, o tada jau vežė viskuo – ir arkliais, ir sunkvežimiais, ir laivais. Galų gale susodino į baržas. Kelionė Lenos upe užtruko dar pusmėnesį.

G. Linkevičiūtės-Giedraitienės atsiminimais, prie Laptevų jūros lietuviai atsidūrė 1942 m. rugpjūčio 23 d. „O iš ten jau mėtė pakeliui, vienus į vieną, kitus į kitą vietą“. Juos išmetė ir paliko ant pusiasalio, kur stovėjo tik vienas, specialiai žvejams pastatytas namelis. Drauge buvo apie porą šimtų lietuvių.

Mažajai Gražinai įsiminė toks pirmasis šios atšiaurios pakrantės vaizdas: ant kalniuko stovintys varpas (kuriuo vėliau šaukdavo į darbą) ir kryžius, šalia kurio dar nespėti palaidoti keli karelių suomių lavonai, – vieninteliai su čia jau gyvenusiais žmonėmis susiję objektai. Ir dar – ledukas ant žolės, nors buvo tik rugpjūtis.

Kadangi pastogės nebuvo, pirmąją naktį vaikams teko prabūti po apversta senutėle valtim, rasta išmesta ant kranto. Suaugusieji pradėjo ieškoti iš ko susirešti būstą. Tam pasitarnavo įvairios nuolaužos, surastos pajūryje.

Kaip prisimena G. Linkevičiūtė-Giedraitienė, kitą rytą prisistatė komendantas. „O komendantais tose vietose buvo iš kalėjimo paleisti recidyvistai. Galit įsivaizduoti, kaip elgėsi tokie viršinininkai“.

Pirmasis statinys iš nuolaužų nugriuvo užėjus pirmajai audrai. Kitus būstus teko statyti toliau nuo kranto, už kokių poros kilometrų kalnuose. Kaip statybinė medžiaga pasitarnavo samanės, velėnos.

Dirbti teko sunkiai. Žuvis apdorodavo tame vieninteliame pastatėlyje ant jūros kranto. Jūra greit užšalo, vyrai turėdavo eiti kirsti eketes ir gaudyti žuvį. Tačiau tik vieną kitą žuvį pagaudavo. Prisiėjo tenkintis pusantro šimto gramų duonos daviniu per dieną.

Tą žiemą, pasakoja Gražina, ten mirė labai daug lietuvių. Lemtinga ji buvo ir Linkevičių šeimai. Pirmasis užgeso brolis, buvo 1943 m. sausio 13 d. Mama mirė kovo 20-ąją. Mirė nuo išsekimo, iš bado. Mama dar ir šiltinė buvo užpuolusi. Kai mirė, po viena antklode gulėjo, tačiau net nepajuto – Gražina taipogi buvo visiškai išsekusi.

Žmonės buvo taip nusilpę, kad neturėjo jėgų net duobę savo artimui iškasti. Brolis už barako prastovėjo keletą mėnesių. Kai beveik vienu metu mirė J. Linkevičienė ir Gražinos amžiaus Ramanauskaitė, jas irgi išnešė už barakų. Palaidojo, kai vyrams atsirado jėgų iškalti duobę. Laidojo visus

draugėje.

G. Linkevičiūtė liko visiškai viena. Mama prieš mirtį priprašė mokytojų Bojarskų pagloboti dukrą, priimti ją į savo šeimą. Žinoma šiauliečių inteligentų šeima pažadėjo ir savo žodį tęsėjo. Savo trys vaikai vargo drauge, paėmė ir ketvirtą.

Gal ir visi būtų išmirę, jei ne atsitiktinumas. Tuo metu amerikiečiai rusams vežiojo maistą, jų laivai atplaukdavo į Tikso uostą, buvusį maždaug už 30 kilometrų. Rusų kariuomenę aprūpindavo miltais, konservais. Viena barža su miltais nebespėjo išplaukti ir kokie 5-6 kilometrai nuo lietuvių stovyklos užšalo. Jų saugoti likęs sandėlininkas sutiko keisti miltus į brangenybes, užsilikusias lietuvių šeimose.

1943-ųjų vasarą su Bojarskais Gražina persikėlė dar toliau, kokie 3-4 kilometrai nuo pakrantės, kur gyveno didesnis lietuvių būrys. Tenyksiame barake buvo apie 60 šeimų, tarp jų daug visai Lietuvai žinomų žmonių – ministro Endziulaičio šeima, Putvinskiai, Stašeniai, Černeckiai, Damuliai...

„Ten žolės nėra, tik samanės, – prisimena ponja Gražina. – Tačiau vasarą kelmučiai augdavo, mes, vaikai, tuos grybus pradėjom rinkti. Rinkom ir zukio lapus, panašius į rūgštynes“.

Nuo dešimties metų kiekvienas privalėjo eiti į darbą. Gražina drauge su kitais valė, rūšiavo, sūdė žuvį. Nuo druskų buvo iki kraujo nuėsti liauni vaikikiški pirštai. Tačiau kokios baisios tos dienos buvo, jai ir dabar atrodo, kad tokios skanios žuvies kaip ten daugiau niekur neteko ragauti. Ypač įsiminė omulis. „Kai pavykdavo kišenėje parsinešti tokią žuvį, iš jos pusę litro taukų prisilydydavai, o jau koks neapsakomas priedas prie miniatiūrinės duo-

Per inauguracijos iškilmes Gražina Linkevičiūtė-Giedraitienė su marčia Sigitu kalbasi su naujuoju Lietuvos Respublikos Prezidentu Valdu Adamkumi.

nos davinio normos, sunku ir apsaakyti“, – nubraukia ašarą G. Linkevičiūtė-Giedraitienė.

„LEDO VAIKAI“ GRĮŽTA Į NAMUS

Apie tolimojoje Jakutijos tundroje atsidūrusius ištremtuosius žinoma dar toli gražu ne viskas. Čia pateko pagrindinė 1941 m. birželio 14-17 dienomis iš Lietuvos ištremtų žmonių dalis, ypač moterys, vaikai ir paaugliai. Dėl nežmoniškų gyvenimo sąlygų daugeliui ir galvas teko padėti.

Kol kas iki galo sunku paaiškinti, kas vis dėlto sovietinę valdžią paskatino dalį išsekintų nuo vergiško darbo, bado, šalčio be globos likusių našlaičių paragabenti Lietuvon. Oficialūs šaltiniai teigia, kad tai 1946 metais buvo padaryta tuometinio Lietuvos SSR Aukščiausiosios tarybos prezidiumo pirminko Justo Paleckio rūpesčiu. Tų metų pavasarį buvo gautas leidimas iš Jakutijos sugrąžinti šešiolika našlaičių vaikų, kurių tėvai žuvo lageriuose ar tremtyje. Juos paragabenti sutiko Švietimo ministerijos inspektorius Karolis Gerulaitis ir tuometinis LSSR Mokslų akademijos kadrų skyriaus sekretorius, vėliau Vilniaus universiteto darbuotojas Jonas Bulota.

Į tų laimingųjų „ledo vaikų“ būrį pateko ir Gražina Linkevičiūtė. „Jie atvažiavo paskutinėm dienom, prieš pat užšalant jūrai. Ir paskutinius paėmė mus, kelis vaikus iš Mys-Mastacho, kadangi buvom toliausiai nuo visų kitų“, – pasakoja šių įvykių liudininkė G. Linkevičiūtė-Giedraitienė.

Kelionė truko labai ilgai – nuo rugpjūčio 23-iosios iki spalio 25-osios. Teko ir lėktuvu skristi, ir laivu plaukti, ir geležinkeliu važiuoti. „Gera atsime nu: kadangi buvome nepaprastai išsekę ir nuplyšę, žmonės, kur tik pasirodydavom, sakydavo: „Vot, be-zprizornych vezut“ (Štai, nepilnamečius nusikaltėlius veža (rus.). Buvome taip išvarę, kad, atsiradę kokioje nors stotyje, vienas šalia kito sukrisdavom vidury salės geležinkelio stotyje“, – pasakoja ponja Gražina.

Kaip prisimena vienas tos kelionės vadovų J. Bulota, iš Vilniaus su K. Gerulaičiu, vyresniu už jį ketvirčiu amžiaus, išskrido 1946 m. liepos 17 d. Prieš kelionę kažkieno patarimu perskaitęs 1936 metais išleistus Stasės Vaineikienės atsiminimus „Iš praeities kovų“ apie Jakutijos tremtį carinėje Rusijoje. Netrukus suvokė, kad toji rūsti tremtis buvo vos ne kurortas, lyginant su tuo, ką pamatė ir išgirdo.

„Ledo vaikus“ teko surinkti iš kelių vietų, viena nuo kitos gerokai nutolusių. Pirmieji buvo paimti Tit Arus vietovėje.

„Tit Arai – jau tundra, nors šis jakutiškas pavadinimas reiškia „maumedžio lapą“ ar „žalią lapą“, – prisimena tas tolimas dienas J. Bulota. – Jokių maumedžių čia nėra nė kvapo. Užtat lietuvių – daug. Vos tik išlipome iš katerio, jie mus apipuolė ir pradėjo pasakoti. Tais pasakojimais visiškai patikėti galima tik ten, užpoliarėje, kai tavo nuveda į jurta-žemine, šiaip taip surestą iš upės suplukdytų rastų ir velėnų ant amžinai išalusio grunto arba keiliolikos centimetrų purvu padengto ledo. Kai tau parodo akmenimis apdėtus kapus tų, kurie guli negliame ledo griovelyje ir jau niekad niekam nieko nepapasakos. Titariečiai skubėjo viską išpasakoti, o mes – išklausti... Vaikų radome, tačiau vienų dar buvo gyvas kuris nors iš tėvų, o kitų nebuvo mūsų sąrašė. Treti, jau paaugliai, žvejojo įmonės skyriuose. Kartu su K. Gerulaičiu nusprendėme nesilaikyti sąrašo, imti visus, ką pajėgsime paimti“.

Tai, ką tą vasarą tiedu vilniškiai pamatė, vertė plaukams šiauštis. Sujaudino susitikimai su lietuviais, patekusiais į Stolbus – mažą salelę, didžiulę stulpo pavidalo aukštą uolą Lenos žiočių pradžioje, tikrą ledinį kalėjimą. Sujaudino pasakojimai apie žvejojimą plikomis rankomis eketėse, šviečiant šiaurės pašvaistei ir spiginant 30-40 laipsnių šalčiui. O žvejoti teko alkaniems, prisiden-gus iš Lietuvos atsivežtų, dažniausiai vasarinių, rūbų likučiais. Šimtasiūlės, kepurės ir pirštinės atsirado vėliau, kai galinčių visa tai dėvėti skaičius jau buvo keletą kartų sumažėjęs.

J. Bulota su K. Gerulaičiu lankėsi ir Trofimovske, kuris mūsų tautiečiams plačiausiai žinomas iš čia šaltį ir badą kentėjusios kaunietės Dalios Grinkevičiūtės atsiminimų.

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl

Deja, čia daugelio trofimovskiečių vaikų, buvusių sąrašė, jau neberado.

J. Bulota pažymi, kad, skaitant D. Grinkevičiūtės atsiminimus, nedera pamiršti, jog tai pasakojimas tik apie vieną ledinį gyvųjų ir mirusiųjų būstą. O Lenos deltoje jų buvo daug. Visuose situacija buvo analogiška. Į ledo kapus su lietuviais pateko daug suomių, karelių, vokiečių, žydų, kazachų...

Iš viso buvo surinkti keturiasdešimt trys vaikai ir paaugliai. Parvežti Lietuvon jie buvo apgyvendinti Vilniuje, Filaretų gatvėje buvusiuose vaikų namuose. J. Bulotos liudijimu, netrukus kai kuriuos pasiėmė giminės, išsišklaidė kas kur. Keletas su giminėmis vėl pateko į Sibirą – trėmimai tęsėsi. Kiti buvo apkaltinti pabėgimu iš tremties. Tikslaus skaičiaus, kiek tokių buvo, J. Bulota nežino.

„Šių vaikų likimai niekaip nesiderina su išvedžiojimais kai kurių mūsų istorikų, bandančių jei ne pagrįsti, tai bent kiek pateisinti ir sušvelninti stalinizmo metų terorą, vadinant jį „aršioje klasių kovoje pasitaikiusiais socialistinio teisėtumo pažeidimais“, – įsitikinęs J. Bulota.

SUGRĮŽUS IŠ UŽPOLIARĖS NEATPAŽINO NET AUKLĖ

Iš Jakutijos į tėvynę našlaite grįžusi G. Linkevičiūtė dar turėjo močiutę – mamos mamą Mariją Adamkavičienę. Tą pačią, kuri iki trejų metų Šiauliuose užaugino būsimą Lietuvos Respublikos Prezidentą. Tiesa, ji jau gyveno ne Šiauliuose, bet tetos namuose Tytuvėnuose.

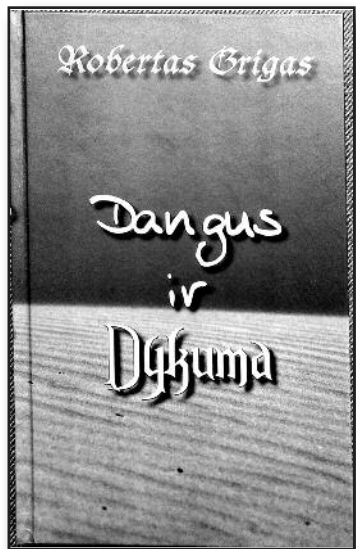
Surasti ją padėjo atsitiktinumas. Kai 1945 metais Gražina parašė laišką senuoju namų adresu, vildamasi, kad gal kas iš namiškių išliko gyvas, jis pateko į laiškininkės, jų namus žinojusios dar tarpukaryje, rankas. Toji surado auklė-šeimininkę Stasę Petraitytę, o ši – močiutę. Abi žinojo ir laukė sugrįžtant.

Gal porą savaičių prabuvusi Vaikų namuose, G. Linkevičiūtė, prieš važiuodama į Tytuvėnus, užsuko į Šiaulius aplankyti auklės. Įėjus į kiemą ir susitikus, šioji pasakė, kad pati neturtinga ir neturi ką duot, mat pamanė, jog užsuko dar vienas duone liautojas. Nepažino. Tik kai Gražina pradėjo juoktis ir pasisakė, kas tokia, apsikabino ir abi apsiverkė.

Nukelta į 8 psl.

Ir Dievas skyrė talentus...

Astrida Petraitytė

Robertas Grigas. Dangus ir Dykuma: eilėraščiai 1989 – 2015. – Kaunas: Naujasis lankas, 2018

Ižūlu man būtų imtis recenzuoti poezijos knygą, tad ir neisiimsiu – tiesiog pasidalinsiu, kas kaip (gal ir kodėl) atsišaukė skaitant kunigo Roberto Grigo „Dangų ir Dykumą“.

Kun. Grigą heroizmo nimbas gaubia nuo sovietinių laikų – visuomenei (daugiausia - prisi-taikėlių, tokių kaip aš) išryškėjęs po „skandalingojo“ 1987 m. rugpjūčio 23 d. minėjimo prie A. Mickevičiaus paminklo, minint Ribbentropo-Molotovo pakto (kurio pasidalinta Rytų Europa) metines. Regime istorines nuotraukas: būryje pasiryžėlių - kaip visad žvali, jau konspiracinių žygių užgrū-dinta Nijolė Sadūnaitė, tvirtas ir tiesmukas Antanas Terleckas, jaunutis kunigėlis Robertas Grigas... Mes tik vėliau sužinojome, kad šis vaikinukas, pašauktas į sovietinę kariuomenę, atsisakė duoti prie-saiką. Nenuostabu, kad soviet-mečio nepalaužtas ir neišlanks-tytas stuburas tvirtas išliko ir ko-vose už Nepriklausomybę, ir (ku-nigui Robertui turbūt skaudi ši aplinkybė) Laisvės atpūstuose li-beralumo vėjuose...

Gal kun. Grigo figūra Kovo 11-osios - Sausio 13-osios įvykių pa-noramoje man būtų ir išblukusi, bet jo beatodairišką pasišventimą, buvimą su tais – pasiryžusiais ir mirti Nepriklausomybės židiniu bei simboliu tapusioje Aukščiau-sioje Taryboje paliudijo (jau a.a.) bičiulis signataras Algirdas Pa-tackas. Štai pasitelksiu epizodėlį iš mano surašytos Patacko gyvenimo istorijos (grįstos paties herojaus pasakojimais). Štai 1991-ųjų sausio 12-os naktis:

„Kunigas Grigas sukvietė vi-sus, šią naktį likusius ginti parla-mento, į istorinę salę (gausiančią Kovo 11-osios vardą) visuotinei išpažinčiai ir suteikė nuodėmių at-leidimą, kuris Bažnyčioje numa-tytas didžiųjų katastrofų akivaiz-doje, pavyzdžiui, laivui skęstant. Kunigo įkvėptas ir ryžtingas vei-das drąsino ir liudijo labiau nei bet kokie žodžiai“ (p. 54)*.

Kunigui Robertui Grigui (kaip ir Vytautui Landsbergiui, kaip Algirdui Patackui bei Audriui But-kevičiui) suteiktas Garbės sava-norio vardas.

Rodos, tokiems Nepriklauso-

mybės kariams kaip kun. Grigas po Kovo 11-osios teliko sudėti visus ginklus ir tik džiū-gauti dėl laisvos Lietuvos – bet kur tau! Juk net toks „valstybinio masto“ incidentas yra nutikęs – 2000-ųjų liepos 6-osios proga pre-zidentas Valdas Adamkus gausiam būriui skyrė Nepriklausomybės medalius, tačiau: „Septyni asmenys Nepriklausomybės me-dalių atsisakė. Tai – Atkuriamojo Seimo de-putatė R. Gajauskaitė, Kovo 11-osios signa-tarai A. Endriukaitis, A. Patackas, R. Ho-fertienė, kunigas R. Grigas, Šv. Kazimiero Vil-niuje kunigas J. K. Matulionis ir žinoma di-sidentė, viena „Katalikų bažnyčios kronikos“ leidėjų bei platintojų N. Sadūnaitė“ (kaip pranešė „Lietuvos rytas“, 2000 07 08). Šitiems „ra-mybės drumstėjams“ užkliuvo, kad apdova-nojimai skiriami ir įvairaus plauko soviet-mečio veikėjams (pvz., Marijonui Misiuko-niui, gal ir nepriekaištingaiėjusiam Vidaus reikalų ministro pareigas, bet atsitempu-siam KGB darbuotojo šleifą).

Bent kartkartėmis ir dabar turime pro-gų patirti kun. Grigą „nenurimus“, jam skaudu dėl grėsmių lietuvybei, krikščioniš-kosioms vertybėms ir pan. Publicistikos lau-kas kunigui nesvetimas, bet ar iš jo viešų pa-sisakymų galėjome nujausti ir poetinį talentą iš Viešpaties gavus!.. Na, bet slėpti talentus, kaip žinome, būtų *griekas*.

Vartydama dailiai išleistą eilėraščių knygą „Dangus ir dykuma“, patyriau (iš teksto galiniame viršelyje), kad kun. Grigas yra kelių nelegalių sovietmečio poezijos rin-kinių bei memuarų knygos „Rekrūto atsi-minimai“ autorius, o šis rinkinys - antrasis, pasirodęs nepriklausomoje Lietuvoje.

Jau vien įvardijimas - „Dangus ir dykuma“ – mums nurodo (manau) teologinės ir eg-zistencinės plotmių sankirtą – ne knebi-nėjimasi buityje, kasdienos apraiškose... Ir tos dvasinės erdvės, ir poetinė jų raiška paliudija eilėraščius radusis ne iš eiliavimo pomėgio – iš talento; šie eilėraščiai yra Poezija.

Tiesa, vienas kitas kūrinėlis gal ir dvelk-teli tiesmuka publicistika, nuorodomis į ak-tualijas („Aš padėjau/ Ant svarstyklių/ Ma-žos Deimantės mažą ašarą - /Ir prezidentės aptakius kalbėjimus -/ Nusvėrė ašara kaip usnies pūką juos“, p. 182). Mano galva, ak-tualiosios publicistikos plunksną autorius verčiau straipsniuose miklintų – širdis ima ir užsibarikaduoja nuo deklaratyvaus susi-rūpinimo, pasidabinusio Meno skraiste...

Ne, negali sakyti, kad publicistinis patosas Poe-zijai nepavaldu, – tik gal pati apdainuojamoji „ak-tualija“ turi būt įgijus Is-torijos rangą, gal „poeti-nės chemijos“ faktografi-jon turi būt įmaišyta... Tai paliudija ne vienas kun. Grigo eilėraštis - kad ir Vytautui Landsbergiui skirtasis („Mes pakėlėm bures, vergvaldžiai kurias buvo surišę,/ Naktį, kovo 11-tą, išskleidėm jas, ir pirmyn, /Iš paskos abe-jojančių ir besiryžtančių laivių vimpelai kyšo, - /- Kapitone, jei žūsime – lai-svus mus Viešpaties jūra priims!“), p. 62).

Skandžios istorinės refleksijos pasibeldžia ir sąmonėn, ir širdin; tar-kim, triptikas „Senos džū-kės pasakojimas. 1947-iejį“: „O jaunutė pražilus per valandą ryšininkė/ Pamirkys savo baltąją ska-rą/ Kraujo klane miško pievoje“ (p. 126). Poezijos

galia įgyja ir autobiografiniai motyvai, pra-ėjusių dienų vaizdiniai; štai eilėraščiai „...*Ak, teisingas mums tėvo skaitytųjų knygų pasaulis!* –“ ar „1983“ („... Purvini mes sė-dėjom gamyklos anglinėse dulkėse,/ Legio-nan imperijos sugauti iš visokių kalbų ir kraštų, ir/ tautų“, p. 123).

Jaudina tikinčiojo (tai esmingesnė di-mensija nei kunigo statusas) bylojimai, juo labiau, kad nedaugžodžiaujama, štai:

– *Priglusti prie Viešpaties
lelijos švytėjime
rytmečio toliuose
ūksmėj versmėtoje
kūdikio šypsenoj
priglusti prie Viešpaties
žodyje „Tėve“* – (p. 68)

Ir skaudžios resignacijos, vienatvės skundų išgirstame, bet, laimei - vis dėlto tu-rima į ką kreiptis:

*Kovo dangų
Sukasi snaigių plaštakės –
Atsiųsk bent vieną
Į sielą apleistą, Viešpatie...* (p. 152)

Netikėčiausia – gal net sutriksime – bus prisiliesti prie asmeninių- intymųjų atsi-vėrimų... Taip, meilės eilėraščių rinkinyje esama, bet tegu nesublizga skandaliukų mėgėjų akys – tai tyros, kartais ir skaudžios Meilės ištiktys ir atvertys... Štai J. K. dedi-kuoto eilėraščio posmas: „...Mes po mirties nueisime abu,/ Šviesos Būtybių aukštai valdžiai leidis,/ Į kraštą tolimą tarp jūros ir kalnų/ Ir šoksim, į žvaigždes atgręžę vei-dus...“ (p.164). Na, net smigteli – nežinia, ar Poezijos kerams, ar Būties paslapčiai labiau palytėjus...

Autorius pasitelkia įvairias poetines for-mas – štai momento nuotaiką užfiksuoja (tar-si) haiku:

*Pilkas lietus
Lietvamzdžiais dieną ir naktį.
Klausytum, klausytum, klausytum...* (p.142)

Taip, esama egzistencinių pagavų ir at-verčių, bet svarbu (svarbiausia?) - ne vienas kun. Grigo eilėraštis užburia ir melodikos magija, tąja Poezija *per se* (štai vėl iš tų Mei-lės posmų: „Kai nuvargus kelionės gale/ Ant akmens prie upelio prisėdus/ Gaivina i-kojas vėsia srove/ Jai tariau: Plauni angelo pė-das...“, p. 158).

Nėra lengva Viešpačiui tarnauti, Tiesos kario - kartais ir vienišo visame lauke – ka-laviju mosuoti, bet juk gautieji iš Aukščiau talentai ne tik įpareigoja, bet ir pakylėja, nu-šviečia šią žemiškąją egzistenciją?.. □

*Astrida Petraitytė. Algirdas. Iš Kauno. Antroji kny-ga: Kuriant Valstybę. - Vilnius: Homo liber, 2017.

PALIKIMAS

*Esu aš paveldėjęs seną karalystę:
Raktus, karūną, kalaviją ir žemes.
Valdau ją vienas, kiek menu, nuo pat vaikystės,
Mylėdamas jos akmenis, jos ažuolus, žoles.*

*Sapnuodamas jos debesis, akiračius kalvotus,
Jos slėpiningą tylą girių tankmėse;
Tarp gotikinių bokštų kadugių spygliuotų
Kažko neįminto atsiminimų miglose*

*Klajodamas vis ieškau; nuojauta kankina,
Kad ši šalis – tik vartai į plačias erdves,
Kad šis upelis nuveda į vandenyną,
O atrakintos durys – į visų daiktų esmes, -*

*Bet už vaivorykštės ir vėl – tik kalvų išlinkiai vingiuoti,
Akmuo kerpėtas vėl neatveria į Paslaptį angos,
O gimininga siela - jai norėjau savo Karalystę dovanoti –
Atsako kaip akla: - Kiek iš laukinės dykvietės naudos?..*

Kaunas, 2005 04 16

KAIP GYVENA MOKSLININKAI KAUNE

2014 m. lapkričio 14 d. Kauno technologijos universitetas pakvietė Lietuvos ir Europos mokslininkus, politikus į įsimintiną renginį – „Santakos slėnio“ (oficialus pavadinimas - Kauno technologijos universiteto Mokslo ir technologijų centras bei Technologinio verslo inkubatorius) atidarymą. Kas tai per slėnis ir kuo jis ypatingas – šis klausimas buvo nuolat nagrinėjamas Lietuvos žiniasklaidoje. Apie tai truputėlis faktų ir istorijos.

Diskusijos dėl tolimesnio Lietuvos mokslo vystymo strategijos, prasidėjusios maždaug prieš aštuonerius metus (2008), baigėsi pirmo išpūdingo statinio ir mokslo infrastruktūros projekto įgyvendinimu. Tai gi idėja – penki integruoti mokslo, studijų ir verslo centrai (vadinami mokslo slėniais) – buvo pradėta įgyvendinti Kaune. Pasak pirminės idėjos, šių mokslo centrų paslaugomis turėtų naudotis ne tik Lietuvos mokslininkai, bet ir verslininkai, kurie kuria inovatyvius produktus ir kuriems reikalinga šiuolaikiška analitinė ar technologinė aparatūra. Slėniuose turėtų būti sudaromos sąlygos komercinti mokslinius tyrimus, o mokslo žinias pritaikyti praktikoje. Bendra planuota visų penkių slėnių („Santakos“ bei „Nemuno“ – Kaune, „Saulėtekio“ bei „Santaros“ – Vilniuje, „Jūrinio“ – Klaipėdoje) projekto samata tuomet sudarė 2 milijardus litų (maždaug 0,58 milijardo eurų). Parama planuota iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų, o pirmojo slėnio atidarymo laukta po trejų – ketverių metų.

Tiesa, viskas šiek tiek užtruko – tam prireikė bent aštuonerių metų. Antra vertus, objektyvumo dėlei reikėtų pasakyti, kad patys statybos darbai ilgai neužtruko – po projektavimo darbų pastatas iškilo per dvejus metus. Pastatą Kaune projektavo architektė Gražina Janulytė-Bernotienė. Beje, G. Janulytė-Bernotienė du kartus pelnė Kauno „Metų architekto“ titulą (2007-aisiais ir 2014-aisiais), o 2015 m. jai buvo paskirta Vyriausybės kultūros ir meno premija. Vyriausybės kultūros ir meno premijomis siekiama skatinti Lietuvos, taip pat Pasaulio lietuvių bendruomenės kultūros ir meno kūrėjų, kultūrai ir menui nusipelnusių asmenų veiklą. Kasmet įteikiama 12 premijų, o laureatus atrenka Vyriausybės kultūros ir meno premijų komisija.

Kaip šio slėnio gyventojai, galime pasidžiaugti, kad projektas yra labai vykęs, patalpos funkcionalios, patogios, o pats statinys yra šviesus ir jaukus. „Santakos“ slėnis – tai beveik 13 tūkstančių kvadratinį metrų statinys (du penkių ir aštuonių aukštų korpusai), kuriame įsikūrė mokslo laboratorijos ir institutai, konferencijų salės, vestibuliai, ekspozicinės erdvės, taip pat yra požeminė automobilių stovėjimo aikštelė. Mokslinių tyrimų infrastruktūrai paskirta beveik 9 tūkstančiai kvadratinį metrų. Bendra projekto vertė siekė beveik 170 milijonų litų (maždaug 49 mln. eurų), o centre sumontuotos įrangos vertė – 90 mln. litų (maždaug 26 mln. eurų). Slėnyje įsikūrė KTU Sintetinės chemijos institutas, prof. K.Baršausko ultragarso mokslo institutas, Medžiagų

Kauno technologijos universiteto Mokslo ir technologijų centras bei Technologinio verslo inkubatorius – „Santakos“ slėnis.

Jono Klėmano nuotr.

mokslo institutas, Biomedicininės inžinerijos institutas, Sveikatos telematikos mokslo institutas, Realus laiko kompiuterinių sistemų centras, kiti universiteto padaliniai ir katedros.

Technologinio verslo inkubatoriuje įsikūrė aukštųjų technologijų įmonės, imlios energetikos, darniosios chemijos, mechatronikos, informacinių ir komunikacinių technologijų sričių mokslinių tyrimų rezultatai. Mokslinių ir taikomųjų tyrimų paslaugas koordinuoja slėnyje veikiantis Nacionalinis inovacijų ir verslo centras, kurio dėka buvo inventoriizuotos įvairių mokslinių padalinių siūlomos analitinės, technologinės paslaugos bei kompetencijos, reikalingos įgyvendinti inovatyvią verslo idėją. Sukurta programinė įranga veikia vieno langelio principą ir užtikrina atviros prieigos paslaugą universiteto mokslininkams bei verslo atstovams. Jos dėka galima surasti ir užsakyti reikalingą paslaugą ar tyrimus, kuriuos atliks mokslo padalinių mokslininkai.

Na, o Slėnio atidarymo ceremonija buvo labai išpūdinga – ją žymėjo pirmoji Santakos slėnio patalpose vykusio tarptautinė konferencija „Lietuvos mokslas ir pramonė 2014: slėniai – paskata inovacijų ekonomikai“. Į konferenciją registravosi daugiau nei 700 mokslo, verslo ir valdžios atstovų. Į konferenciją atvyko ir pranešimus skaitė Europos komisaras moksliniams tyrimams, inovacijoms ir mokslui Carlos Moedas, Ilinojaus technologijos instituto (JAV) direktorius David Baker, buvęs Lietuvos respublikos ministras pirmininkas Algirdas Butkevičius ir kiti. Renginyje dalyvavo stambiausių Lietuvos užsienio kapitalo aukštųjų technologijų pramonės įmonių atstovai. Konferencija buvo gyvai transliuojama Internetu, ir kiekvienas norintis ją galėjo stebėti savo kompiuterio ekrane. Kalbėdamas Europos Sąjungos komisaras pašmaikštavo, kad „mes labai gerai mokame paversti eurus žiniomis, bet ne taip gerai mokame tas žinias paversti eurai“. Tikimasi, kad Slėnis prisidės ir prie žinių

vertimo eurai, prie inovatyvių produktų kūrimo.

Taigi šventės ir išskilmės baigėsi ir jau pradėdame skaičiuoti trečius metus, kai dirbame Slėnyje. Ką mums pavyko nuveikti ir kuo galime pasidžiaugti?

Visų pirma – Slėnis tapo mokslo, visuomenės, mokslo populiarinimo renginių vieta, kurioje nuolat vyksta konferencijos, parodos, susitikimai. Slėnis nuolat pilnas gyvybės - smalsių studentų, mokinių, kurie domisi mokslo naujovėmis, universitetinėmis studijomis. Kaip vieną iš sėkmingų renginių būtų galima paminėti CERN'o (Europos branduolinių mokslinių tyrimų organizacijos – didžiausios pasaulyje dalelių fizikos laboratorijos, esančios į šiaurės vakarus nuo Ženevos, išdėstytos Šveicarijos ir Prancūzijos teritorijose) parodą, kuri svečiavosi KTU „Santakos“ slėnyje ir po to - „Saulėtekio“ slėnyje Vilniuje. Prieš šią parodą vykusio Lietuvos mokslininkų vizito į CERN'ą metu buvo aptarti Lietuvos stojimo į šią organizaciją klausimai ir bendradarbiavimo formos. Minėta paroda – viena iš centro mokslinių tyrimų populiarinimo formų, skirta visuomenei.

Slėnis – nuolatinė tarptautinių renginių, mokslinių konferencijų vieta. Pavyzdžiui, Santakos slėnyje buvo surengtas Europos inovatyvių universitetų konsorciumo (ECIU) prorektorijų suvažiavimas, į kurį atvyko Portugalijos, Suomijos, Švedijos, Norvegijos, Airijos, Ispanijos ir tolimosios Meksikos aukštųjų mokyklų prorektorai. Šią vasarą birželio mėnesį Kauno technologijos universitetas kartu su Pietų Danijos universitetu, Kylio universitetu (Vokietija) bei Šiaurės Vokietijos žemių Nanotechnologijos asociacija organizavo tarptautinę mokslinę konferenciją „Nanotechnologijos ir inovacijos Baltijos šalyse“.

Nanotechnologijos – nauja sritis, kuriai skiriamos milžiniškos investicijos ir kuri, tikimasi, užtikrins revoliucinį vystymąsi daugelyje pramonės šalių. Smagu, kad savo darbų dėka tampame matomi, pripažįstami

Nukelta į 5 psl.

KTU Medžiagų mokslo instituto tyrėjai, doktorantai ir studentai

KTU nuotr.

Atkelta iš 4 psl.

ir vertinami. Nanotechnologijos įrankiai, metodai, taikymo sritys – visa tai domina potencialių dalyvų ir potencialių investuotojų Lietuvoje. Galima pasidžiaugti, kad Lietuvoje vystomos aukštųjų technologijų įmonės gali pasiūlyti ir konkurencingų gaminių, ir pasidalinti savo patirtimi kuriant inovatyvius produktus. Čia taip pat verta paminėti ir Vyriausybės politiką, kurios dėka buvo įvardintos Lietuvos mokslo sumanios specializacijos sritys (tai yra sritys, iš kurių tikimasi esminio indėlio į Lietuvos ekonomikos vystymąsi ir į kurias bus nukreipiami finansiniai srautai), skatintos asociacijos ir draugijos, vienijančios giminingsose srityse dirbančias verslo įmones ir mokslo institucijas.

Lietuvoje tarp maždaug 100 000 studijuojančiųjų, greta informacinių technologijų, biomedicinos, ekonomikos studijų tradiciškai išlieka populiarios inžinerinės ir gamtos mokslų studijos. Visa tai lemia, kad Lietuvoje daug metų sėkmingai veikia įmonės, savo produkcija sėkmingai konkuruojančios pasaulinėje rinkoje. Čia reiktų paminėti Lazerių mokslo ir technologijų asociaciją (16 mokslo institucijų ir įmonių), Fotovoltinių technologijų ir verslo asociaciją (22 mokslo institucijos ir įmonės). Istorškai bene didžiausia pažanga nuo Nepriklausomybės paskelbimo buvo pasiekta lazerių technologijos srityje. Pavyzdžiui, uždaroji akcinė bendrovė „Šviesos konversija“, pradėjusi savo veiklą kaip Vilniaus universiteto pumpurinė įmonė, tapo viena iš žinomų pasaulyje įmonių, gaminančių femtosekundinius lazerius medžiagų apdirbimui, parametrinius stiprintuvus ultrasparčiai spektroskopijai. Paminėtinos Lazerių mokslo ir technologijų asociacijos įmonės: UAB „Eksp-la“ (gaminanti lazerius ir sistemas mokslo reikmėms, gamybinius pikosekundinius lazerius, ultrasparčius skaidulinius lazerius, lazerines spektroskopines sistemas ir optoelektronikos komponentes), UAB „Eksma Optics“ (optinės komponentės, optinės sistemos, netiesiniai kristalai lazeriams), UAB „Standa“ (optiniai elementai lazeriams, diodais kaupinami lazeriai) ir kt. Šios sėkmingai dirbančios įmonės siūlo mokslininkams ir verslininkams efektyvius įrankius, reikalingus nanotechnologijose.

Antra vertus, nanotechnologijo-

CERN'o parodos mokomasis stendas, leidžiantis interaktyviai „stebėti“ ir „dalyvauti“ įgreitintų elementariųjų dalelių susidūrimo eksperimente

mis grindžiami sprendimai yra labai efektyvūs ir laukiami fotovoltiniame sektoriuje užtikrinant didesnę šviesos energijos efektyvumą. Fotovoltikos sektorius vienija ne tik daugelį saulės energijos fotovoltinių modulių vartotojų ir nedidelės saulės elektrinės, bet ir didžiąsias, tokias kaip BOD grupė, kompanijas, kurios yra lyderės Baltijos šalyse fotovoltinių tyrimų ir inovacijų ir gamybos srityse. Čia kuriami ir gaminami kristalinio silicio pagrindu veikiančios saulės elementai ir jų moduliai (UAB „Solar Energy“, UAB „Precisica MET SC“ ir kt.).

Kitas Lietuvai ypatingai svarbus sektorius jungia biotechnologijos įmones ir tyrimų institucijas ir yra atviras nanotechnologijų naujovėms. Pasaulinėje rinkoje sėkmingai veikia UAB „Thermo Fisher Scientific Baltics“ („Thermo Scientific“ padalinys), UAB „BiotechPharma“ (moksliniai tyrimai, plėtra ir gamyba biochemijoje, biologijoje ir bioprocėsų inžinerijoje), UAB „Sicor Biotech“ (tyrimai, vaistų ir aktyvių farmacinių priedų gamyba), UAB „ProBioSanus“ (probiotikų bei asmens priežiūros produktų tyrimai ir gamyba) ir kt.

2012 m. nanotechnologijų draugijos internetinis leidinys, pristatydamas Lietuvą rašė: „Nežiūrint į tai, kad Lietuva nanotechnologijas įvardijo kaip svarbią sritį, šiuo metu nepaisant išipareigojimų ir bendradar-

biavimų joje nėra daug pasiekimų. Galima tikėtis, kad ateityje situacija pasikeis, kai tyrimų projektai pradės generuoti rezultatus. Vis dėlto Lietuva, nepaisant jos stiprios ekonomikos, išliks smulkiu nanotechnologijų rinkos žaidėju“ („Nanotechnology in Lithuania: Market Report“). Tačiau paskutinių metų Vyriausybės politika, investicijos daro esmines pataisas minėtose prognozėse. Čia verta pažymėti, kad nanotechnologijos ir nanomokslai sulaukia vis daugiau dėmesio didžiuosiuose Lietuvos tyrimų centruose – Vilniaus universiteto padaliniuose, Fizinių ir technologijos mokslų centre (Saulėtekio slėnis), Kauno technologijos universitete.

Keletas išpūdžių ir faktų iš vieno didžiausių Baltijos šalių technikuų universitetų – Kauno technologijos universiteto. Jame studijuoja beveik 11 tūkstančių studentų, 500 doktorantų, dirba beveik tūkstantis dėstytojų ir mokslininkų. Jeigu anksčiau daugiausia lėšų buvo investuojama Vilniuje, tai „Santakos“ slėnio projektas prisidėjo prie tolygesnio mokslinių lėšų paskirstymo, leido sudaryti tinkamas mokslinių tyrimų sąlygas ir Kaune. Tinkamos, europietiškos mokslinių tyrimų sąlygos buvo sukurtos daugeliui padalinių. Kalbant apie nanotechnologijas, tai - Medžiagų mokslo institutas, Matematikos

ir gamtos mokslų institutas, Cheminės technologijos fakultetas ir kt. Džiaugiamės galėdami pasiūlyti visų pako-pų studentams, mokslininkams puikias šiuolaikines laboratorijas, aprūpintas šiuolaikine įranga. Tai puiki priemonė sudominti jaunimą moksliniais tyrimais ir galima karjera moksle.

Sunkiu metu sugebėjome išsaugoti kvalifikuotus darbuotojus, kurie mieliai dalijasi patirtimi su jaunimu. Tapome solidžiais tarptautinių mokslo organizacijų partneriais ir turime bendrų projektų su Japonijos Nacionaliniu medžiagų mokslo institutu Tsukuboje, Šveicarijos Polio Šererio institutu Ciuriche, Nantes universitetu Prancūzijoje ir t.t. Bene svarbiausia, kad jaunimas atranda įdomią sferą ir mato galimybes dirbti kokybišką mokslinį darbą ir Lietuvoje. Be abejo, mokslas yra tarptautinis savo prigimtimi, bet mums labai svarbu dirbti ir kurti čia - Lietuvoje. Kurdami namuose, visi turi galimybes tobulėti, važiuoti į trumpalaikes komandiruotes. Beje, esame Europos doktorantūros tinklo, vienijančio 12 Europos universitetų, dalyviai – mūsų doktorantų darbus vertina mūsų kolegos užsienyje, o jų doktorantai atvyksta į Kauną atlikti mokslinių tyrimų.

Į ateitį žiūrime optimistiškai, tikime, kad pateisinsime lūkesčius ir padarytas investicijas. Keletas pavyzdžių puikiai iliustruoja optimizmo priežastis. Bendradarbiaudami kartu su pramonės įmone „Precizika“, padėjome sukurti naują gaminį, o projekto rezultatai panaudoti įmonėje kuriant skales precizinėms lazerinėms matavimo sistemoms. Nacionaliniame konkurse „Lietuvos metų gaminy 2015“ buvo apdovanotos aukščiausiu įvertinimu – aukso medaliu. Visa įmonės produkcija yra eksportuojama į įvairias pasaulio šalis. Bendradarbiaudami su IBM mokslininkais sukūrėme didelio efektyvumo nanodalelių nusodinimo įrenginį, kuris leidžia nanodaleles išdėlioti reikalingu piešiniu. Metodas susilaukė Japonijos mokslininkų, dirbančių katalizės srityje, dėmesio. Su jais dabar vykdomas bendras projektas. Kartu su UAB „Altechna“ pagaminome lazerio spindulio difrakcinį daliklį, kuris buvo panaudotas gaminant įrenginį Italijos įmonei.

Tai tik keletas pavyzdžių, o jų turime ir daugiau – taigi mūsų optimizmas pagrįstas. □

Pranešimą skaito Europos komisaras moksliniams tyrimams, inovacijoms ir mokslui Carlos Moedas.

KTU nuotr.

KTU informacija

Petras Dirgėla • Povilas Dirgėla

KODĖL AUTORIUI VAIKELIO LABAI PRIREIKĖ Novelė

Trijų Driežų gatvė buvo tamsi nuo medžių ūksmės ir šešėlių, kuriuos meta aukšti skardžiai iš abiejų pusių. Nuo skardžio gurgėjo šaltinis stačiai į gatvę, ir niekas niekada neieškodavo kito vandens. Trijų Driežų gatvėj gyveno Teodoras Milkus, užtat dažnai aš eidavau atsigerti iš šaltinio Trijų Driežų gatvėje. Teodoras Milkus išnirdavo iš medžių ūksmės ir sakydavo:

– Aš esu ketvirtas driežas.

Tačiau jis buvo žmogus. Labai didelės buvo jo akys. Kai sutikdavo kitą žmogų, jo akys dar padidėdavo. Jis labai džiaugdavosi kitu žmogumi, kad tas sustoja ir su juo pasišneka. Jei turėdavo rūkalų, dailiai pasiūlydavo. Jei neturėdavo, dar dailiau paprašydavo. Su juo labai įdomu būdavo pasišnekėti. Jeigu viršum jo danguje pasirodydavo debesis, visada jį pamatydavai. Jeigu prie jo kojos žydėdavo gėlė, pamatydavai ir ją. Viršum reto žmogaus tepamatysį debesį, juo labiau gėlę prie jo dulkėtos kojos.

Mudu su Teodoru Milkum ilgus metus buvome geri bičiuliai. Aš jį mylėjau labiau nei Trijų Driežų gatvę. Dar mylėjau savo motiną ir tėvą, o mūsų name gyveno paštininkas – ir jį aš mylėjau. Aš labai norėjau, kad ir jie pamiltų mano geriausią bičiulį, ir vieną vakarą pakviečiau jį į svečius. Ant vaišių stalo mama pamerkė gėlių. Kai Teodoras Milkus atsėdėjo viešėti, jos pasidarė taip gražiai mėlynos. Bet ne kiekvienas tokį pasikeitimą regi.

– Tavo bičiulis negeras žmogus, – tarė mama, kai Teodoras Milkus atsisveikino. – Jis išgėrė septynias taureles ligi dugno. Aš nenorėčiau, kad tu kur nors svečiuose ligi dugno išgertum tiek taurelių.

– Trijų Driežų gatvėje negyvena joks padorus žmogus, – pridūrė tėvas.

Teodoras Milkus sykį išvažiavo aplankyti savo motinos, kuri gyvena labai toli. Iš ten jis atsiuntė laišką, ir paštininkas tarė, įteikdamas jį man:

– Liūdna gauti tokius laiškus. Tokie žmonės, koks yra tavo bičiulis, niekada nieko doro neparašo.

Kiemsargė, išgirdusi tuos žodžius, sušuko:

– Aš irgi taip manau! Man vis norisi pašluoti kiemą, kai per jį pereina tas tavo bičiulis.

Tada aš dirbau labai rimtoje įstaigoje. Niekas joje nerūkydavo ir kalbėdavo tik pašnibždom. Visi mes, kurie joje dirbome, kiaurus metus skaičiuodavom, kiek kur gyvena paukščių. Darbo draugai labai susirūpino manim.

– Tu nebegalėsi susikaupti, – gailiai sakydavo jie. – Tu imsi pametinėti kurapkų skaičių, jeigu bičiuliausies su tuo Milkum. Jis yra vėjo pamušalas, jis niekada nesusikaupia, jis negali ir pagalvoti apie vieną kurapką, tik apie visas iš karto. Tokie žmonės neturi ateities.

Kartą, kai mudu su Milkum stovėjome prie lombardo, norėdami išpirkti jo žmonos kailinius, mano viršininkas perėjo į kitą gatvės pusę. Rytojaus rytą viršininkas man tarė:

– Tu pametei tetervinų skaičių, ir mudu privalome labai susipykti.

– Šią valandėlę tetervinų gyvena vienuolika tūkstančių penki šimtai dvidešimt keturi, – atsakiau aš.

– Ne, – liūdnai tarė viršininkas. – Kol bičiuliaujiesi su tuo valkata, tu negali žinoti tetervinų skaičiaus. Pasiieškok sau kito darbo.

Niekas mūsų dideliame mieste nebemylėjo Teodoro Milkus. Visi jo vengė ir draudė artimiesiems su juo susitikti. Smerkė bičiulius ir pažįstamus, kurie su juo susitinka. Aš vienas bebuvau jam ištikimas. Bet aš nebegalėjau gauti darbo. Nesuprantu, kaip mano bičiulis tai galėjo iškęsti. Pagaliau aš padovanojau direktoriui raudoną rožių, ir mane priėmė dirbti skalbykloje. Išnešiodavau švarius skalbinius tiems, kurie patys tingi arba gėdijasi parsinešti. Man linksma būdavo juos apžiūrinėti. Jie labai susijaudindavo ir išrausdavo. Kiti ir durų plačiai ne-

Andriaus Mačiūno nuotr.

atverdavo, iškišdavo ranką iš savo šilto buto ir pasiimdavo švelnius kvepiančius skalbinius.

Vieną kartą skalbykloje pamačiau išskalbtus Milkus šeimyninius skalbinius. Kaip tik buvo šeštadienis. Švilpauldamas nunešiau juos į namus savo bičiuliui.

– Kam tu juos atnešei? – susigraudino Milkus. – Nėra man didesnės kančios, kaip regėti tave nešiojant skalbinius. Tiktai aš esu kaltas, kad tu nebegali padaryti jokios karjeros.

Graudžiai apsisiverkęs, Teodoras Milkus vėl prakalbo:

– Ne, mudu nebegalime toliau taip gyventi. Žinai ką? – Milkus nušvito. – Man šovė į galvą puiki mintis! Išvažiuok iš mūsų miesto kur nors toli, ten tikrai tu gausi darbo pagal savo galvą, o aš tuo tarpu parašysiu vaidinimą lėlių teatrui.

Teodoras Milkus nesitvėrė džiaugsmu. Aš dar nebuvau matęs tokių didelių jo akių.

– Po daugelio metų mudu susitiksimė, – šaukė jis, – ir nebe pažinsime vienas kito! Mudu abu dėvėsime raudonas skrybėles!

– Na, šito tai jau nebus. To betrukė, kad vienintelis mano bičiulis manęs nebe pažintų!

Milkus susikrimto, jo akys vėl pasidarė mažos.

– Ne, tu manęs nesupratai, – vėl nušvito bičiulis. – Aš sakiau, kad po daugelio metų mudu tiktai vienas kitą be pažinsime.

Traukinys turėjo išvažiuoti temstant. Dulkė lietus. Peronas buvo tuščias ir nuo lietaus spindėjo. Teodoras Milkus nešė mano lagaminą tylėdamas. Jis vengė žiūrėti man į akis. Kai traukinys sušvilpė, stvėrė man už rankos:

– Nevažiuok! Niekur nevažiuok! Prisiekiu, aš nebe pasirodysiu mieste netgi naktį, tik tu neišvažiuok! Aš sėdėsiu savo namų rūsyje ištisus mėnesius!

Jo veidas buvo kupinas nevilties. Aš išėmiau iš lagmino raudoną skrybėlę, pabučiavau bičiulį į skruostą ir tariau:

– Štai tau raudona skrybėlė. Saugok ją kaip savo širdį, kurios tau niekam negaila.

Dar ilgai mačiau Teodorą Milką tuščiame perone pro traukinio langą. Jam į plaukus dulkė šiltas vasaros lietus. Skrybėlę jis laikė rankoje. Skrybėlė buvo didelė ir raudonavo skaisčiai tartum jurgino žiedas. Labai tankiai plakė gyvulių, medžių ir gėlių širdelės. Medžiai ir gėlės neturi širdelių, kol mes drauge su artimu. Išsiskyrimo valandą jos pradeda plakti.

Dabar aš gyvenu tolimoje stepėje, apsitraukusioje pelynais tarytum senu sidabru. Po sidabrinių stepių platybės klaidžioja varganas, vienišas kupranugaris. Stepėje neauga medžiai, neželia krūmai, nežydi ryškiai ir skaisčiai jokia gėlė, ir didelis saulėgražos žiedas sušvyti tau už šimto kilometrų lyg senas gražus prisiminimas. Tas vienišas kupranugaris ir klajoja mylių mylias nuo vienos saulėgražos

prie kitos, nuo vieno prisiminimo prie kito. Bet kai ištroškęs ir perdegęs saulėje jis atkėblina pagaliau prie didelio geltono saulėgražos žiedo, jo mažičiame šešėlyje atranda ne pavėsį, ramybę ir atilsį, o savo senųjų protėvių kapą. Kupranugariai pasidaro taip liūdna, kad aš einu prie jo galvos ir pasakoju jam linksmas istorijas apie savo bičiulį Teodorą Milką.

Tačiau vienišąjį kupranugarį aš sutinku labai retai. Ir kol jis klajoja kažin kur stepių tolybėse, niekas niekada neišklauso mano istorijų apie Teodorą Milką ligi galo. Stepė tuščia ir nežadina prisiminimų nei artimųjų ilgesio, tačiau stepė pilna netikėtumų bei atradimų. Keliauji varstų varstus, ir stauga prieini šaltinį. Čia ir drebulės sumerkusios savo šaknis. Čia džiaugsmas staiga apima. Čia ir savo ausimis nepatikiu, kad jau pasakoju apie savo bičiulį. Širdis lekia kažin kur, kai šneku apie Teodorą Milką be kraštėjų stepėj. Tikrai žinau, jog nėra čia mano bičiulio, bet jis vaikšto mano akyse tenai, kur be galo toli susilieja dangus ir žemė.

Tiktai niekas manęs nesiklausė. Niekam nerūpėjo mano bičiulio Teodoro Milkus gyvenimas ir širdis, ir raudona skrybėlė. Teisybė, vaikų veideliuose regėdavau ir susižavėjimą savo bičiuliu, ir gailystę bei užuojautą jam. Ir man būtų užtekę šito, kad ramiai sau laukčiau susitikimo su Milkum, tačiau tie vaikai, kurie klausydavosi, buvo ne mano, jie su manim atsisveikindavo ir bėgdavo namo, tiek aš juos tematydavau. Ir niekaip negalėjau sužinoti, ar jie Teodorą Milką užmiršta, ar susapnuoja dar bent kartą. O aš troškau patirti, kaip gyvena jų sielose mano bičiulis. Aš troškau savo vaikelio, su kuriuo gulčiau vakare ir kelčiau rytą, ir matyčiau, kaip jis paauga per naktį, per mėnesį, per metus su tais mano pasakojimais apie Teodorą Milką. Aš taip troškau savo vaikelio, jog vieną naktį prisiminiau vienintelę mergaitę, kurią labai seniai mylėjau. Man pasidarė taip graudu gyventi be anos mergaitės, kurią kada taip mylėjau.

Saulei tekant parašiau jai laišką:

„Mano vienintelė mergaitė, aš negaliu užmiršti, kaip ateidavau į Trijų Driežų gatvę, laukdavau Teodoro Milkus ir svajodavau apie tave. Milkus išnirdavo iš medžių ūksmės ir sakydavo:

– Aš esu ketvirtas driežas.

Ir aš drįstu prašyti tavo rankos, joguei abu susilauktume vaikelio ir laimingai ligi mirties gyventume.”

„Šaunusis jauniki, – atsakė man mano vienintelė mergaitė, – aš niekada negyvenau Trijų Driežų gatvėje ir niekuo negaliu tau padėti. Aš jau gyvenu ligi mirties, ir abi mano rankos užimtos vaikeliais.”

Tada aš tariu susikrimtęs: mano šviesus kūdikėli, nors tavęs dar nėra čia, tu jau esi gūdžiose tolybėse, ir mudu jau galime gyventi vienoje širdyje, aš tau kalbėsiu, tu pamažėl skrisk artyn į mano balsą, ir vieną dieną mudu išvysime vienas kitą ir jau žinosim, kas tavo mažoj širdelėj, kas mano didelėj širdy. □

LOFTAS FEST'18

Ieva Marija Mendeikaitė

Rugsėjo 8-9 dienomis vilniečiai ir miesto svečiai, galėjo pasidžiaugti mieste rengiamu menų ir muzikos festivaliu „Loftas Fest“. Kiekvienais metais rugsėjo mėnesį vykstantis festivalis lankytojus džiugina ne tik tuo, kad tai puiki vieta alternatyviam menui, muzikai, bet kartu ir retas ir unikalus šansas praleisti laisvalaikį tarp panašiai mąstančių žmonių, ypač tarp tų, kurie mėgsta kiek kitokią muziką, menus ir neturi galimybės išvysti šių instaliacijų gyvai arba kiekvieną dieną.

Šiais metais „Loftas“ stebino savo greitu reaguavimu pakeičiant pagrindinės grupės vardą (nelaimė ištiko „Glass Animals“ būgnininką ir šios grupės pasirodymai buvo atšaukti metams į priekį). „Lofto“ festivalis prarado pagrindinį muzikos atlikėją, dėl to jiems reikėjo ypatingai greitai suktis ir rasti, kuo šį vardą pakeisti, kad nenukentėtų nei pardavimai, nei festivalio fanai. Ir jiems pavyko - į festivalį atvyko netgi dar žymesnė Anglijos grupė „Metronomy“. Taip pat „Loftas“ stebino ir savo meninėmis instaliacijomis, kurios senus pastatus pavertė visiškai naujais meno kūriniais, prie kurių savo darbu prisidėjo ne tik Lietuvos, bet ir užsienio menininkai. Taip pat šiais metais festivalyje buvo galima išvysti ir tris skirtingas festivalio veiklos sekcijas, tarp kurių buvo Audio, Visual ir Urban.

Audio sekcijoje buvo galima išvysti ir ištyrinėti net šešias muzikos scenas visiems melomanų skoniams (techno, indie, rock, live scena, beats ir akustinė scena ir t.t.). Visual sekcijoje ryškiausiai buvo matoma menų galerija (postmodernus teatras, modernusis šokis, garstinė ir vaizdinė muzikos pasirodymų grandinė), „Open Gallery“ parodos (buvo galima išvysti minėtus gatvių artistus, tarp kurių buvo gausybė piešinių, skulptūrų, fotografijos, ir netgi neoninės poezijos), taip pat išvysti naktinius kino pasirodymus. Urban sekcijoje buvo gausu gatvės maito vagonėlių, žaidimų zonų vaikams ir suaugusiems, vinilų parduotuvelių bei atsipalaidavimo zonų su sėdmaisiais ir šviečiančiomis sūpynėmis.

Plačiau – apie įdomiausius pasirodymus. Pirmą – tai muzika. „Metronomy“ grupė iš Anglijos buvo ne reali staigmena visiems, kurie taip jaudinosi ir bijojo dėl to, kas galėtų pakeisti tokios populiarios „Glass Animals“ grupės vardą, o gera koncerto nuotaika neapleido iki paskutinės dainos akordo. Grupės, palikusios didelį įspūdį – mylimieji „Carnival Youth“, „Kedrostuburas“ (visiškai šviežia lietuviškojo indie roko grupė, kuri šiais metais laimėjo NOVUS naujų grupių pasirodymus ir savo vietą tarp pripažintų lietuviškų grupių vardų). Kiek žymesnis - „Garbanotas bosistas“, kuris kuo toliau, tuo labiau ne tik patinka Lietuvos publikai, bet ir kuria naujas melodijas, tobulina senąsias ir vis dažniau pasirenkamas kaip apšildančioji grupė dideliems, į Lietuvą koncertuoti atvykstantiems vardams iš viso pasaulio (neseniai šiai grupei teko garbė apšildyti Naujosios Zelandijos megagrūpę „Unknown Mortal Orchestra“), „Timid Kooky“ – grupė, atliekanti kiek kitokią muzikos žanrą, nei man patiktų, bet jų talento nepastebėti yra neįmanoma; be galo gerai „besiplėšanti“, deganti aistra dainuoti ir koncertuoti. Vis daugiau populiarumo ir žinomumo pritraukiantys „Flash Voyage“ (mano subjektyvia

Grupė „Metronomy“

nuomone, tai psychodelinio roko lenktynėse pirmaujanti lietuviškosios muzikos atstovė, užburianti savo lėtomis, labai gražiomis, poetiškais eilėmis ir ramia, tykia melodija, bet kartu ir labai atpalaiduojančiais gitaros ir būgnų ritmais.), „Wolfsome“, „Ba.“ tikriausiai bene pirmą kartą per savo grupės gyvavimo istoriją grojo visiškai akustiškai, bet per tą, nors ir ganėtinai trumpą laiką tikrai buvo galima įsitikinti, kad Benas Aleksandravičius turi labai gražų ir harmoningą balsą, savitą dainavimo manierą.

apie jų autorius ir atskleidė, kokios istorijos juose slypi. Ekskursijos vyko lietuvių ir anglų kalbomis. Norint jose dalyvauti tereikėjo skirti penkias minutes užsiregistruojant ir užpildant dalyvio anketą.

„Loftas Fest“ pagrindinis pasididžiavimas ir, ko gero, visame pasaulyje žinomas gatvės menų meistras – lietuvis Ernestas Zacharevičius – galerijoje pristatė du savo piešinius, kuriuose ant buvusių fabrikų sienų išdykavo vaikai. Pasak autoriaus, vaikai simbolizuoja laisvę ir skatina žaismingiau žvelgti į kasdienybę. Net dvejose skirtingose galerijos vietose

įkurdinęs žaidžiančius vaikus, menininkas visą „Open Gallery“ tarsi pavertė žaidimų aikštele, kuri stebinčiam primena, kad kartais gyvenime nereikia taip rimtai visko priimti ir širdyje išlikti žaidžiančiu ir eksperimentuojančiu vaiku.

Techniškai vieną sudėtingiausių galerijos darbų šiemet festivalyje pristatė architektų trio iš Italijos ECOL. Juos į Vilnių pakvietė lietuvių diriguojama austrų meno galerija „Improper Walls“. Italų kūriny, įkvėptas lietuviškų liaudies simbolių, buvo nupieštas... ant grindinio ir buvo net 70 metrų ilgio. Pernai galerijoje pakabinęs lyg aureolę šviečiantį žiedą, šiemet Linas Kutavičius grįžo su dešimteriopai didesniais užmojais. Po industriniu stogu jis pakabino didžiulę švytinčių apskritimų grandinę, simbolizuojančią teleportacijas laiku. Ji pasitinka visus į „Lofto“ teritoriją įeinančius festivalio dalyvius ir yra pirmas dalykas, kurį pastebi ten

įėję žmonės, o šiai instaliacijai tikrai netrūksta kerų apžavėti savo menišku išvalgumu ir gražiu bei taikliu minimalizmu. Ant dar vieno apleisto pastato sienos praeiviai galėjo išvysti ir Eglės Narbutaitės darbą, kuriame žiūrovai išvydo miegančius kūnus nelabai patogiose pozicijose, simbolizuojančiose procesą prieš nubudimą. Pasak autorės, tai tarsi prilygsta pasiruošimui gimti iš naujo. Jos darbas atskleidžia perėjimą iš vieno brandos etapo į kitą.

Tokiais darbais ir užmojais „Loftas“ nenustoją stebinti praeivių ir nuolatinių savo lankytojų, „Lofto“ komandos kūryba ir vizija žavi, o užmojai ir ambicijos kelia džiugų pavydą ir nuostabą. Kiek daug talentingų, gražių ir kūrybingų žmonių yra Lietuvoje, ir koks gražus, įvairus ir mylintis meną ir muziką auga Lietuvos jaunimas, kuris kuo toliau, tuo labiau pažįdinasi su meniniu pasauliu. Nuoširdžiai ačiū „Loftui“ – tęskite tai ir toliau. □

Linas Kutavičius ir jo aureolės instaliacija

O minėtoji „Open Gallery“ šiais metais taip pat buvo pasirėngusi nemenką meno instaliaciją bagažą ir labai neprastai pasiruošusi. Šiuo metu nuolatiniame galerijos ekspozicijoje jau esančius 9 darbus rugsėjį papildys net 11 ilgalaikių naujokų, o „Loftas Fest'18“ metu ją papildė dar tiek pat interaktyvių, patyriminių instaliacijų netikėčiausiose „Open Gallery“ galerijos vietose – nuo stogo iki slaptų kampečių. Šiemet „Open Gallery“ ekspozicijoje, siekiant atskleisti gatvės meno įvairovę ir daugialypiškumą, įsikūrė ir „paste-up“ technikos kūriniai, išpūdingas piešinys ant grindinio ir minėtoji neoninė poezija.

O tam, kad nauji kūriniai nebūtų tokie paslaptingi ir neatrodytų visiškai nepažinūs, naujų galerijos darbų pristatymo metu, penktadienį ir šeštadienį, vyko atskiros ekskursijos, kurių metu profesionalūs gidai lankytojus supažindino su visais „Open Gallery“ meniniais darbais – papasakojo

Adamkus

Atkelta iš 3 psl.

Pasirodo, auklė ir į stotį pasitikti buvo nuėjusi, nes maždaug žinojo, kokią dieną parvažiuos. Bet buvo naktis, be to, atrodo, visai ne tokią Gražiną pamatyti tikėjosi. Tarp geležinkelio stoties salėje gulinių keleivių taip pat jos nesurado.

G. Linkevičiūtė-Giedraitienė sako, kad vargu ar kas nors, net ir pats artimiausias, galėjo tuomet ją atpažinti. Vis tik buvo praėję penki siaubo metai, į augančio žmogaus veidą jie įrašė tokius bruožus, kokius gali palikti tik neišmatuojamas vargas, skriauda, pažeminimas, skausmas. Be to, buvusi daili panaitė ir aprangos padoresnės neturėjo – buvo su purvinomis vatinėmis kelnėmis, virve perrištu vatinuku, kareiviška kepure, mūvėjo gal 41 numerio kerzo batais.

Ne pyragai laukė ir Lietuvoje. Močiutei buvo jau septyniasdešimt ketveri metai, pragyvenimo šaltinio jokio. Teko ir pačiai tai vienur, tai kitur darbo paieškoti, daugiausia užsidirbdavo vasarą. Jei ne teta, gyvenusi Pikeliuose, kuri vis padėdavo, būtų buvę visai striuka.

Valdas Adamkus su pusseserėmis Gražina Giedraitienė (kairėje), Halina Bagdonienė (dešinėje) ir teta Filomena Adamkavičiūtė-Tarulienė. Čikagoje, tetos namuose, 1988 m.

Tačiau vis vien to, ką patyrė užpoliarėje ir kaip buvo Lietuvoje, net lyginti negalima, pasakoja ponია Gražina. Tačiau svarbiausia – jau galėjo mokytis. Buvo gerokai atsilikusi nuo bendraamžių, užtat noras mokytis buvo keliskart didesnis. Mokytis sekėsi, nuolat buvo giriamas ir pavyzdžiu rodoma.

Tačiau buvo aplink ir blogų žmonių. Keliskart buvo išsivežę į Kelmę tardyti. Saugumiečiai vis klausinėdavo: „Kur tėvas? Kur motina?“ Atsakydavo, kad mirę, bet tie lyg ir netikėjo.

O blogiausia būdavo prieš rinkimus. Iš namų išsiveždavo 2-3 valandą nakties ir pralaikydavo daboklę, kol reikėdavo eiti į mokyklą. Niekas neaiškindavo, net neklausinėdavo. „Gal jie galvojo, kad tėvas partizanuose, miške?..“ – dabar galvoja G. Linkevičiūtė-Giedraitienė.

Ją daug kartų gelbėjo LSSR Švietimo ministro pasirašyta pažyma, kurią išdavė parvykus iš Jakutijos. „Kai čia rinko visus, parbėgusius iš Rusijos, ir mane buvo pagavę, - prisiminė G. Linkevičiūtė-Giedraitienė. – Kelmės milicijoje pralaukė apie savaitę, kol Vilniuje buvo tikrinamas tas dokumentas“.

Vidurinę baigė 1953 metais. Deja, studente taip ir netapo. Praeitį, tėvų kilmė ir likimai visur pastatydavo tarsi prieš sieną, kurios neperžengsi. G. Linkevičiūtė-Giedraitienė sako, kad negali nesijaudinti, girdėdama apie profesoriais tapusius politkalinių ar tremtinių vaikus. Jos įsitikinimu, buvo vienintelis kelias, atveriantis tokias galimybes – parsiduoti KGB. Tačiau taip pasielgdama ji būtų išdavusi ne tik savo artimųjų gerą vardą ir atminimą, bet ir savo ateitį.

SVAJONĖMS IŠSIPILDYTI NELEIDO

Norint susirasti darbą Šiauliuose, visų pirma reikėjo čia prisiregistruoti. „Blato“ ieškojo močiutė, kurios jau kelios giminės kartos gimė Šiauliuose, čia ir didžiulis sklypas šalia namo daugiau kaip porą šimtų metų priklausė. Kiek galėjo, padėjo ir buvusi auklė. Iš pradžių įtaisė į darbą Inventorizacijos bu-

re, po metų – geležinkelyje buhalterijoj, o paskui, kuriantis Elektros montavimo valdybai, atėjo į darbovietę, iš kurios po 32 metų ir į pensiją išėjo. Čia bedirbdama ir Vilniaus technologinį technikumą baigė, diplomuota ekonomiste tapo.

Taip, svajonės buvusios visai kitokios, neslepia G. Linkevičiūtė-Giedraitienė, tačiau joms išsipildyti neleido.

Vyras – taip pat iš tremtinių šeimos, visapusiškai artima siela.

Jei ne nepriklausomybės atgavimas, G. Linkevičiūtė-Giedraitienė neabejoja, kad ir sūnus jokių perspektyvų nebūtų turėjęs. Sūnus pasirinko kariškio kelią ir yra laimingas.

Labiausiai pergyvena, kad močiutė nebesulaukė nepriklausomybės – būdama 98 metų, ji mirė 1971-aisiais. Sugrįžus iš Jakutijos drauge išgyveno dar dvidešimt penkerius metus.

TĖVAS DAR SYKĮ ĖJO BURMISTRO PAREIGAS

O tėvą po trisdešimt aštuonerių metų vieną sykį dar teko pamatyti. Čikagoje, kur jis atsidūrė po karo. Daug sykių buvo atmetę prašymus nuvykti, tačiau kartą vis dėlto pavyko.

Tėvui buvo aštuoniasdešimt metų, jau sunkiai sirgo. Tą susitikimą ponია Gražina prisimena lyg sapną. Abu prisiminė jų gražius namus, kuriuose buvodavo daug garbingų žmonių. Tėvas pasidžiaugė, kad iš tos aplinkos Amerikon pateko daktaras Domas Jasaitis, buvęs artimas bičiulis Lietuvoje. Prisiminė mamą, jos dainų vakarus namuose, Gražinos ir brolio muzikavimą. Liūdnamai susiklostė tėvo brolių, seserų likimai. Visus šešis jis rėmė, padėjo baigti mokslus. Deja... Viena išvežė, kitą pašovė stribai, nuteisė dvidešimt penkeriems metams.

Papasakojo tėvas ir apie tas dienas, kai buvo priverstas slapstytis nuo rusiškojo saugumo. Kai prasidėjo karas, savo dienoraštyje jis įrašė: „Bombų sprogimas mums atrodė kaip gražiausia simfonija“. Deja, P. Linkevičius nė nenutuokė, kas tuo metu dėjos su jo šeima.

Atėjus vokiečiams, per prievartą jis buvo sugražintas į burmistrus: „Su automatais vokiečiai atvedė burmistraut. Tėvas pasakojo, kad, sugrįžęs po darbo į namus, verkdamas“, - prisimindama susitikimus Čikagoje, kalbėjo G. Linkevičiūtė-Giedraitienė.

Eidamas burmistro pareigas P. Linkevičius, kaip ir sovietinės okupacijos dienomis, vokiečių realios valdžios neturėjo. „Kas gali būti gero iš darbo per prievartą?“ – vis klausinėjo lyg savęs, lyg dukros P. Linkevičius.

Susirašinėjo dukra su tėvu iki pat jo mirties. Tiesa, iš pradžių laišškai rašyti visai ne tuo vardu, kitu adresu. Kad, kam nereikia, nesuprastų. „Nes būtų prariję“, - sako G. Linkevičiūtė-Giedraitienė.

PREZIDENTAS NEPRALEIDŽIA PROGOS APLANKYTI PUSSESERĘ

O paskui netikėtai į jos gyvenimą atėjo pusbrolis Valdas Adamkus. Kai tik atvykdavo Lietuvon, vis susitikdavo. Tiesa, Vilniuje, nes kitur buvo draudžiama. Kai kartą nusivežė į Trakus, kilo didžiulis skandalas – pradėjo taisyti milicija, saugumas.

Tačiau didžiausias netikėtumas buvo sužinojus apie „dvigubą“ jų giminystę. Pasirodė, kad su Bojarskais, kurie našlaitę Gražiną į savo šeimą priėmė ledinėje jurtoje Jakutijoje, susigiminiauta ir per Valdo žmoną Almą.

Pabuvojo pas Adamkus ir Amerikoje, kur vis klausinėdavo pusbrolis apie močiutę, vieną šviesiausių giminės žmonių.

Ponios Gražinos manymu, ir jos, ir V. Adamkaus geriausi būdo bruožai paveldėti iš Marijos Adamkavi-

čienės, kuri per savo gyvenimą nebuvo su niekuo susipykusi, kuri kitam galėjo atiduoti paskutinį duonos kąsnį. Ir mirė ji išdalinusi viską, ką turėjo. Iki paskutinės smulkmenos.

Čikagoje V. Adamkus susitikdavo ir su Gražinos tėvu.

Kai jau leido atvykti į Šiaulius, V. Adamkus niekada nepraleisdavo progos pabuvoti pusseserės namuose. Ponია Gražina pasakoja, jog labiausiai įstrigęs vienas apsilankymas. Dėl šalia sėdinčio saugumiečio neįmanoma buvo pasikalbėti apie tai, kas iš tikrųjų svarbu. Susimarkstę jį taip nugirdė, kad V. Adamkui „angelą sargą“ į automobilį teko tempti po pažastimi.

Tapęs Prezidentu, nors ir būdamas labai užimtas, bent kartą per savaitę paskambindavo telefonu, pasidomėdavo sveikata, pasiteiraudavo naujienų.

Ponია Gražina sako, jog net kaimynai nežino apie tai, kad Prezidentas – jos pusbrolis. Taip kaip ir sūnaus vadai. Ir gerai būtų, kad nesužinotų. Niekada nieko gyvenime jų šeima nenorėjo įgyti per antaras duris, neužtarnautai, bevelija tokiais išlikti ir ateityje.

Kodėl gi V. Adamkus prisiregistravo žmonos artimųjų namuose, o ne pas vienintelę pusseserę? „Mūsų dviejų kambarių butuke tuomet gyvenome penkiese, tikrai niekas nebūtų registravę. O Bojarskai turėjo namą“, - sako G. Linkevičiūtė-Giedraitienė.

AŽUOLO KRYŽIUS ANT MAMOS IR BROLIO KAPŲ

Nors sveikatos nebėra, tačiau žinojimas, kad Lietuva vėl nepriklausoma, stiprina širdį. Neretai mintimis vėl atsiduria ten, kur amžino įšalo žemėje liko gulėti mamos ir brolio išsekinti kūnai.

Kai prasidėjo Atgimimas, pasitaikė proga nors kryžiumi tą vietą paženklinti. Tiesa, pačiai nuvykti sveikatos nebuvo, tai padarė kunigas Stanislovas Kazėnas ir dar keli šiauliečiai. Tuomet, 1989-aisiais, į tą tolimąją kelionę G. Linkevičiūtė-Giedraitienė įdavė ažuolinį kryžių su nerūdijančios lentelės užrašu ir iš užpoliarės parsivežtą Mys-Mastacho gyvenvietės piešinį su kapaviete.

„Prieš išvykstant su kitais „ledo vaikais“ kažkas patarė atminčiai nusipiešti vietą, kur palaidota mama, brolis. Piešė neblogą ranką turėjusi Rimkevičiūtė“, - rodo ponია Gražina tą pageltusią nuo laiko relikviją, kurios atšviesta kopija pasitarnavo po daugelio dešimtmečių.

Parvykę iš to tolimojo siaubingo pusiasalio, kur vėl negyvenamos vietos, papasakojo, kad, nors senieji kryžiai, dar tremtinių statyti, ir buvo nupjauti, bet pagal medžio liekanas nesunkiai nustatė kapavietes.

O tą penkmetį šiaurėje dažniausiai prisimena su „ledo vaikais“. Pastoviai susitinka tik koks dešimt, kiti išsklido ir kur kas yra – nežinia. Šiauliuose – keturi „ledo vaikai“, jie dažniausiai vienas kito ieško. Artimiausiais giminaičiais tapo.

Vilniuje su jais susitinka ir profesorius J. Bulota, iš tokios tolybės parvežęs našlaičius.

O savo gražiąją mamą ponია Gražina įsivaizduoja tik jų visam laikui prarastuose namuose Dvaro gatvėje. Lietuvos generolo Edvardo Adamkavičiaus krikštaduktei kartais vis dar atrodo, kad, peržengus jų slenkstį, sugrįžtų visas, kuo buvo brangi jų namų kasdienybė, net nuolat čia aidėjęs juokas ir krikštadėvio aštrių ūsų prisilietimas. □

Taip atrodo paskutinio Šiaulių burmistro Petro Linkevičiaus namas dabar.

Nuotraukos iš L.Peleckio-Kaktavičiaus asmeninio archyvo